

A vers: fordítás egy ismeretlen nyelvből

Beszélgetés Karácsonyi Zsolttal

Mindig át kell törni bizonyos saját belső frontvonalakon ahhoz, hogy egy újabb szöveg vagy kötet összeálljon – vallja Karácsonyi Zolt, akivel a költői és műfordítói pályájáról, szerkesztői tevékenységének fontosabb állomásairól beszélgettünk a kolozsvári Insomnia Kávéházban.

A kilencvenes évek képlékeny anyag volt

– *A legendás kilencvenes évek közepén-végén járunk, az ifjú Karácsonyi Zolt a peremvidéken, Arad városában a Jelen, majd a Nyugati Jelen napilap munkatársa, ugyanakkor a nagyváradi Sajtókollégium diákja, később az Irodalmi Jelen színházrovatának, majd a kolozsvári Helikonnak szerkesztője. Mindössze tizenkilenc évesen készíti elő A hétfejű zsákmány című antológiát. Hogyan jött létre ez a mára már irodalomtörténeti kiadványnak számító antológia?*

– Az antológia tulajdonképpen nagyváradi történet. Nagyváradon elég jól működött egy irodalmi kör, lakótársaim közül többen is írogattak, volt kikkel beszélgetni kávéházakban és egyéb helyeken, és arra a megállapításra jutottunk, hogy szükség lenne egy fiatal írókat bemutató antológiára. Váradról elkezdtem szervezni – akkoriban még vezetékes telefonja sem volt mindenkinek, nemhogy mobilja: leveleket küldtem azoknak a fiataloknak, akikről tudtam, hogy írnak; és összegyűlt a huszonvalahány szerzőből álló anyag. Sokan közülük ismert alkotók lettek később, de olyan is akadt, aki bár ismert lett, de az antológiába mégsem került be. Az anyag összegyűjtését és a kiadó megszerzését vállaltam, ami tizenkilenc évesen

nem is volt olyan egyszerű. A teljes szöveget írógépen gépeltem be két példányban, és autóstapos technikával szállítottam le Marosvásárhelyre 1997-ben. A konkrét szerkesztési munka Jánk Károlyra és Vida Gáborra maradt, akik végül nyolc szerzőt válogattak be a huszonvalahányból. Balázs Imre József, Farkas Wellmann Éva, Gáll Attila, Mikó András, Selyem Zsuzsa és jómagam is szerepeltem benne, ugyanakkor Gombos Szilárd és Sípos Géza is, akik aztán nem folytatták a pályát. Jól indult az antológia, a Mentor Kiadónál jelent meg 1998-ban, de túl azon, hogy volt egy egészen sikeres kolozsvári bemutatója a Bölcsészkaron, eléggé visszhangtalan maradt; tudomásom szerint egyetlen recenzió sem jelent meg róla. A kilencvenes években forgott-pörgött minden, a kötet valahogy elsikkadt, pedig izgalmas vállalkozás volt.

– *Említéd Nagyváradot és a Sajtókollégiumot. Aktív szerkesztő és napilapos újságíró voltál a huszas éveid elején, rövid ideig a Krónikánál is dolgoztál, a Helikon fiataloknak szóló Serény Múmia című rovatát gondoztad. A napisajtós élet befolyásolta-e, hogy később szépirodalmi szerkesztő lettél, hogyan emlékszel vissza az aradi évekre?*

– Kezdetben nagyon szép és izgalmas volt a zsurnaliszta élet. Az

aradi napilapnál, ami a hősidőkben négy oldalon jelent meg, én voltam akkor a legfiatalabb, Boros János akkori igazgatóval görög mitológiai témákról beszélgettünk... Kisebb-nagyobb megszakításokkal az aradi napi sajtóban tevékenykedtem még utána is, aztán 1999-ben felkerültem Kolozsvárra, rövid ideig a Krónika kultúrarovatánál dolgoztam, majd 2001 novemberében indult az Irodalmi Jelen, akkor Hudy Árpád és jómagam voltunk a szerkesztői, ami később kinőtte magát a tulajdonképpeni mellékletből egy egészen komoly és számon tartott folyóirattá. Közben színikritikákat írtam, mivel színháztörténet szakon tanultam a kolozsvári egyetemen, és persze az irodalmi dolgokban is „benne voltam” már: fél évig a Baldóver nevezetű irodalmi kört működtettük Balázs Imre Józseffel, aztán 2003-ban Bréda Ferencsel újraindítottuk hagyományos formájában a Bretter György Irodalmi Kört. Volt egy időszak ugyanis, amikor a Bretter átment könyvnepszerűsítő irányba. A korábbi elnökökkel is megbeszélvén, azt mondtuk, térjünk vissza erre a hagyományos vitafórum jellegre, hiszen ez elég ritka a Kárpát-medencében. Bréda Ferencnek a kör működtetésében nagyon jelentős szerepe volt, és van a mai napig is. A Bretter a legelőbb irodalmi kör magyar nyelvterületen,

semmiféle civil háttér, alapítvány vagy egyesület nincs mögötte. Voltak időszakok, amikor az Alapítvány a Fiala Irodalomért vagy más fórumok néha besegíttek az események szervezésébe, de gyakorlatilag teljesen önszerveződő, semmiféle gazdasági háttér nincs mögötte. 1991-ben váltott át Gaál Gáborból Bretter Körré, és mai napig a kolozsvári irodalmi élet egyik meghatározó fóruma.

– *A Bretter Körre még vissza fogunk térni később. A hétfejú zsák-mány utószavában Selyem Zsuzsa azt írja a Téli Hadjárat című első kötetteddel kapcsolatban: „ezeket a verseket fennhangon kell olvasni, és akkor hallani fogjuk Karácsonyi versbeszédének örömet, drukkolhatunk, hogy vajon meddig tart a Téli Hadjárat, hol fullad ki a szó, kibírja-e a vers végéig, az értelemhez hasonlóig. Az értelemmel ugyanis a vers kezdődni szokott, ám Karácsonyi versei nem itt kezdődnek, hanem eljutnak ide, mint ha pontosan azt próbálnák ki, mit jelent a több, a kevesebb, a más ennél. Így lesz a szimmetrikus szerkezetből megállíthatatlan verstörténés.” Kötettedet újraolvasva úgy érzem, ez nem csak az első verseskönyvre jellemző. A vers számokra auditív forma?*

– A versírás valamiféle fordítás egy senki által nem ismert nyelvből, amit minden vers alkalmával fel kell tární, életbe kell léptetni. Olyan, mintha akkád nyelvből elkezdénél fordítani, bár az még viszonylag „könnyebb” is, mert itt mélyebb rétegből kell felhozni fogalmakat, majd azokat szavakká oldani. Szükséges, hogy ez valóban szóban is elhangzó legyen. Attól a hagyománytól, amely a hangzó vershez vagy magához a dalformához kapcsolódik, nem lehet el-

tekinteni még egy prózavers esetében sem.

– *Milyen volt a pályakezdő Karácsonyi Zsolt költészetének fogadtatása Kolozsvárott, milyen volt az első Bretter, az akkori hangulat?*

– A kilencvenes évek eleje-közepének világa nagyon képlékeny anyag volt, akadtak biztos pontok, de mégsem voltak sarokpontok, szögletesen zárt történetek, sokkal könnyebben megvalósult az átjárás egyik világból a másikba, egyik véleményből a másikba. A fiatal generáció befogadása most sem nehéz, de akkor még természetesebb volt. Gyakorlatilag nem kellett sehová bekapogtatnom. Azt mondták: jöttél, ülj le, s nem azt, hogy gyere be az előszobába, majd ülj le a küszöbre, csak aztán engedünk a nappaliba és így tovább, ez sokkal egyszerűbben és gyorsabban történt, mint a 2000-es évek első évtizedében. Mostanság elkezdett újra képlékenyebbé válni ez a közeg, a mai ifjak megint könnyebben tudnak belépni bárhová.

– *És az első Bretter, az irodalmi beavatás, felfelé vagy lefelé szállt a füst?*

– A kolozsvári bölcsészkaron történt 1996-ban, sikeresen túléltem, pozitív volt a visszhang. Emlékszem, volt, aki megjegyezte: nem lehet a verslábakat csak úgy tenni-venni, ahogy én akarom, meg egyebek, de azért összességében biztató kritikákat kaptam, aztán lementünk szépen a Music Pubba annak rendje és módja szerint ünnepelni. Maga a belépés az irodalom kapuján magától értetődő volt. Ugyanez jellemezte a folyóiratbéli publikációkat is. 1994-ben közöltem először a Serény Múmia hasábjain, ráadásul úgy, hogy csak utólag értesültem ver-

seim megjelenéséről. Egy diáktáborban, a szilágysági Szamosardón adtam oda Kelemen Hunornak a verseket, aki bevitte a begépelte szövegeket Fekete Vincének, és azok meg is jelentek '94 őszén. A következő évben már közöltem a Korunkban, a Látóban, a Lyukasórában, és más magyarországi folyóiratokban is. A szerkesztők komolyan vették magukat; Fekete Vince, Selyem Zsuzsa, Orbán János Dénes, Vida Gábor és mások sokat foglalkoztak a fiatal szerzőkkel. Voltak ugyan kritikai megjegyzéseik, de beengedtek olyan szövegeket is a folyóiratba, például Vince, amelyek, ha nem is mozogtak a legmagasabb szinten, voltak benne jó dolgok. Komoly tehetséggondozó tevékenység jellemezte az akkori irodalmi szerkesztőségeket, és úgy látom, ez mind a mai napig így van Erdélyben, máshol is, ahol a legfiatalabbaknak van megnyilatkozási lehetőségük.

Az elmúlt ötszáz évvel együtt mozdulok

– *Az első köteted nulladik kötet, vagy valódi belépő az irodalom kapuján, milyen szerepe van a Téli Hadjáratban és a későbbi verseskötetekben az évszakoknak?*

– A *Téli Hadjárat* 1999-ben már gyakorlatilag készen állt, később még három-négy vers került be, és az Erdélyi Híradónál jelent meg 2001-ben, de volt előtte még egy-két próbálkozás más (magyarországi) kiadóknál. Nem mondom, hogy az évszakok kapcsán nem érvényesül valamiféle jelkép-jelleg, ami újra és újra felbukkan, de a *Téli Hadjárat* esetében Hunyadi János téli hadjárata játszott fontos szerepet, és az, hogy a címadó versben mennyire lehet egy több

mint ötszáz (ezer...) éves periódust valamiféleképpen egységgé összerakni (Hunyaditól napjainkig), merthogy akkoriban mindenképp, de olykor most is, az elmúlt ötszáz évvel együtt mozdulok... Teljesen egyértelmű volt, amikor a *Téli Hadjáratot* írtam, hogy Hunyadi János akár mellettem is állhatott volna, illetve, hogy én állhattam volna mellette, képlékeny idődimenzió-játék volt ebben.

– *Egy irodalmi esten említetted, hogy a magyar költészetben számodra minden szereplő kortárs, Berzsenyitől napjainkig tulajdonképpen bármelyik magyar költővel beszélgethetnél. A világirodalmi szereplőkkel ez másképp van?*

– A homéroszi eposzok mindenképpen meghatározóak voltak, az *Iliászt* legalább fél tucatszor, az *Odüsszeiát* még sokkal többször már általános iskolás koromban olvastam, beívódott az agytekervényeimbe, és a mai napig is ott van, de a *Gilgames-eposz* világa úgyszintén, csak sokkal áttételesebben. Ebben a görög mitológiai világban éltem, ott éreztem jól magam. Az egyetemi évek során ez még sok mindennel bővült (a barokk eposzok!), számtalan név, sok verssor említhető, Nezvaltól Nazim Hikmetig, akik jelentősek ma is számomra. Szilágyi Domokos és József Attila a középiskolás éveimben. Bár József Attila akkor is úgy, hogy egyik percben kihajítom a könyvét, máskor pedig rongyosra olvasom. A kilencvenes éveket nagyon erős Szilágyi Domokos-kultusz jellemezte, a román kultúrkörben Nichita Stănescu, a pompás, Nobel-díjra is jelölt költő volt hasonló szereplő. Mindkettőjük meghatározó volt számomra, nem föltétlen a versírás, inkább a szellemi irány szempont-

A Helikon sci-fi tematikájú számának bemutatóján tavaly novemberben Antal Balázs költővel, íróval (Kolozsvár)

jából. Nichitától is inkább az esszéi, és mindaz, amit az *Antimetafizikában* a költészet kapcsán elmond.

Faust, az elpusztítatlan

– *Faust, aki négy őselemből hármát megjárt, a lélek, aki elpusztíthatatlan, először a Sárgapartban tűnik fel, az Éjszaka Fausttal ciklus címadó versében, majd később visszatér a költészetedbe, megmerítkezik a vízben is, úszni tanul. Faust visszatérő motívum, összekötő elem, akárcsak az évszakok. Jó helyen tapogatózom, ha azt mondom, Faust a te költői alteregó?*

– Azt tudom mondani egy szóban, hogy nem, mert nagyon nagy tömb ez a téma. Nem mondom azt, hogy híján vagyok a merészségeknek, de ezt igazán átdolgozni, megírni nem tudnám. Kétségtelen, hogy van egy kötetem, amely Fausttal foglalkozik, de e téma nem annyira folyamatosan jelenlevő, voltak előmunkálatok, például az a vers, ami a *Sárgapart* kötetben szerepel, de aztán sokáig félretettem a Faust-dossziét, nem

voltam eléggé felkészült hozzá. Amit vele kapcsolatban és versként meg tudtam jeleníteni, azt az *Ússz, Faust, Ússz!* című kötetben, amennyire tőlem tellett, megírtam, de az is egy szerencsés véletlen volt.

– *Megtanítod úszni. Miért kell Faustnak megismernie a negyedik elemet?*

– Nem Goethe Faustja, inkább Marlowe *Doktor Faustus tragikus históriája* érdekelt. Sokkal kanvaszerűbb szöveg. Vannak benne rések, ahová egy későbbi szerző is be tud lépni, hogyha akar, be tud nézni ajtón, ablakokon, el tud indulni egy saját irányba, a Goethe-féle Faust túl zárt ehhez. Marlowe *Faustja* végén van egy ilyen mondat: „Ó, lélek apró vízcseppé legyél, az óceánba hullj, ne leljenek”. Ez volt a kiindulópont. Az érdekelt, hogyan lehet Faustot megmenteni, és nem úgy, ahogy Goethe tette, hanem valahogy másképp, emberibben. Az idézett mondat segített ebben. A gonosz erők első sorban a szárazföldön érzik jól magukat, a víz olyan sáv, ahol valamiféle esélye van Faustnak a

Szilágyi István Kossuth-díjas íróval

menekülésre. Látszólag meg is menekül, az első hétszáz sor erről szól a szövegben. Csakhogy történt akkor egy fausti eset: az első hétszáz sort leadtam egy kiadónak, s azt mondták: rövid. Ettől bármelyik költő bevadulna, én is bevadultam, egy-két hónapig dühöngtem, aztán kibővítettem. Azt a 280-300 sort hihetetlen nehéz volt megírni. Az utolsó 150-et úgy írtam meg, hogy közben ütöttem az asztalt, komoly fizikai erőfeszítés is volt, hogy az a vers létrejöjjön, egészen más lett így, de valahogy tágasabb is az értelmezési lehetőség szempontjából. (A hosszabb poémát igénylő kiadó pedig mondá: verseskötetre nincs pénz...)

– *Több olyan motívum van, amelyet következetesen végigviszel a verseiden, ilyen a víz, a part, a tó, a víz alatti erdő, a bennünk lakó víz, avagy belső tenger. A Sárgapart köteted A belső tenger ciklusának mottója igen beszédes: „Csak beltengerem parttalan. / Ószként a telet várja tétlen, / pedig napja sárgán ragyog”.*

– A középkor dolgait is igen szerettem, a nagy középkori szerzők, Archipoeta és Villon mellett a trubadúr lírát és a különféle misztériumjátékokat. Izgatott ez a világ, a hölgy fogalma körüli dimenziók, amelyeket nem lehet megérteni anélkül, hogy ne gondolnánk arra: itt egy befogadó elemről van szó. A harcos kijelentések – márpedig minden lírai műben vannak harcos kijelentések – nem lehetnek meg a lágyabb anyag nélkül, ami körbeveszi ezeket az erősebb, szikárabb, sziklásabb részeket. Adott egy tenger, amiben mi meg tudunk szólalni, hajózni, vagy szigetként működni valamelyest. Maga a férfiúi lény sem tud meglenni a női princípium nélkül, nélküle nem működik hatásosan. Ezekben a versekben is óhatatlanul ott kellett legyen. „Aki tudja férfi-hatalmát, / mégis őrzi nő-lágyságát: / hegyi-ér a világon, / az erényt el nem vesztette, / csecsemő marad örökre. // Aki tudja fehérségét, / mégis őrzi feketeségét: / példa a világon” – írja Lao-

Ce az *Út és Erény* könyvében. Ezek a mondatok éppen a világ egységéről szólnak úgy, hogy közben hangsúlyozzák a kettősséget vagy sokosztatúságát.

Az Erdély nevű tenger

– *Hogyan kapcsolódik a vízhez az Erdély nevű tenger és a sziget A Krím című kötetedben?*

– Nem tudom, más lírikusok és költőtársak hogy állnak ezzel a dologgal, de én valahogy nem tudtam ezt az Erdély-dolgot megke-
rültni, miként a vizet sem. Elgondolkodtam azon, hogy tulajdonképpen nekem mit is jelent. Ugye tudjuk, hogy Dsida is megírta a *Bútorokat* és a *Psalmus hungaricust*, ami két teljesen külön irány. Én valahol középen akartam maradni, ha már Dsidáról esett szó. Azt gondoltam, valahogy itt is vissza kell menni a régebbi dimenziókba, oda, amikor felettünk tenger volt. Valószínűleg volt egy Erdély nevű tenger, ami kiszáradt, mi pedig most itt ülünk az alján, és beszélgetünk. Sokkal régebbi történetként érdekes, nem csupán az elmúlt 200-300 év távlatából izgalmas, hogy Erdély mit jelent. Persze a mostani Erdély is benne van. De egy sokkal hosszabb időtávlat, akár a jövő felé is tekint mindaz, ami engem e fogalom kapcsán érdekel.

– *„Erdélyország egy félsziget, Erdélyország a Krím nekem” – írod a Peremvers nyitósorában. Milyen misztikus kapcsolat van Erdély és a Krím között?*

– Mindig is foglalkoztam, amennyire időm engedte, egy-egy történelmi időszakkal, elolvastam néhány tanulmányt, így akadtam rá a Krími Tatar Kánság történetére, ami sok szempontból hasonlít az Erdélyi Fejedelemség történetéhez.

Azt kell tudni róla, hogy saját hadserege nem volt, de követeket meneszthettek ide-oda, így Erdélybe is. Különleges kapcsolat volt e két világ között. A magyarság is járt a Krímben korábban, sőt a második világháborúban is (utóbbi esetben hadifogolyként, rózsaszírom-gyűjtés okán). A *Peremverset* 2011-ben írtam a krími válság előtt, és 2012-ben jelent meg nyomtatásban. Nem politikai, inkább szellemi kapcsolatok vannak a két hely, Erdély és a Krím között. Mint ahogy más kultúrákkal is kapcsolata van a magyarságnak, elég csak a portugálokra gondolnunk. A XVIII. századig úgy tartották, hogy első királyuk apja egy magyar lovag volt. Ez pedig egy nemzet szellemi fejlődése szempontjából sokkal fontosabb, mint az, hogy később kiderül: nem igaz. Valamiféle lelki kapcsolatban vagyunk velük. Megírhattam volna egy kötetet róluk is, de Darvasi László ezt szépen leleplezte már előttem, megírta a maga remek munkáját ezzel kapcsolatban. A kilencvenes években a portugál kérdéskör határozottan felbukkan a magyar irodalomban, és ez ezzel függ össze. A Krím is egy ilyen kapcsolatrendszeren belülre helyezkedő fogalom.

– Ugyanakkor irodalmi előkép is ihlette ezt a kötetet, Adam Mickiewicz Krími szonettek-jei.

– Mickiewicz szonettjei mindenképpen beindították a „gépet”, addig csak laikus történelemkutatói okokból foglalkoztam a Krímmel. Amikor elolvastam ezeket a verseket, rádöbbentem, hogy ez mennyire költői téma. Egy ciklus erejéig le is csaptam rá, de azért egyensúlyoztam egy kicsit, a Krímmel foglalkozó ciklus címe *Félsziget*, azért, hogy valamelyest el

A Krím kolozsvári bemutatóján Balázs Imre Józseffel

is távolodjak tőle. Azt gondolom, hogy elég nehéz a politikai konnotációktól eltekintenie az olvasónak, megpróbáltam elhatárolódni ettől némiképp, ezért odaírtam, hogy 2012, de úgy látom, ez nem volt elég.

– Nem vagy olyan értelemben közéleti költő, mint az *Édes hazám című antológia szereplői, de A Krímben feltűnik egy társadalmi-közéleti vers is, az Archaikus Apolló-korzó, zárósort érdemes idéznünk: „Elporladtak a dajkamésék, jönnek a nindszák”. A Rilkére utaló vers szerint sétálunk még ugyan ezen a gyönyörű verskorzón, de egyre több körülöttünk a gond, a világ nem jó irányba halad, veszélyes hely lett?*

– A mai világ nem rosszabb és nem is jobb, mint a korábbiak, csak hogy más technikákkal, módszerekkel kell építeni azt, amiről azt gondoljuk: jó, vagy más módszerrel kell védekezni az ellen, ami rossz, ártalmas. Tényeket feltáró riport talán az a vers, mert időről időre jönnek a nindszák, nevezzük őket akár krími tatároknak, mint ahogy nevezték is őket II. Rákóczi György idején. Időről időre szembesülünk nagyon erős történetekkel, amelyek nem a mie-

ink, erre valamiféle választ kell adnunk. Ennyi közéletiség elfér még nálunk, sokkal több már azért nem. *A Krím* számomra egy avantgárd, kísérleti kötet, amelyben igen sok, akár egymástól eltérő hang is benne van.

A nagy kilométerik, ahol különféle világoknak peremvidéke találkozhat

– A Krím előtti időkhöz visszakanyarodva, egészen pontosan A nagy kilométerik kötetéhez, ami nemcsak a címadó hosszúvers miatt érdekes, hiszen a Serény Múmia rovatot egy év után átkelesztetted erre a névre. A név egy kolozsvári, ma már anekdotának számító történethez kapcsolódik, ha jól tudom.

– A nagy kilométerik létrejöttét valóban egy „komoly” kocsmai történet is motiválta. Orbán János Dénes akkor kapta meg a József Attila-díját, és úgy határozott, hogy ennek a jelentős részét eliszsa velünk, ahogy ez illik vagy illett akkoriban, és sokunkat meghívott. Ittünk is becsülettel. Jánk Károly, Bréda, jómagam és még sokan mások vettek benne részt, s akkor bukkant fel az eszme, hogy ez az ivászat nem millimé-

Karácsonyi Zsolt és Bréda Ferenc a Bretter Kör évadnyitó ülésén 2016-ban

terben mérhető dolog, hanem egy kilométerik. *A nagy kilométerik* olyan játszma, ahol a beszélgetés és az irodalom, különféle világoknak peremvidéke találkozhat. A kötetben ez az egy vers és még kettő-három kapcsolódik ehhez a világhoz nagyon szorosan. Gyakorlatilag nem is a név kitalálásához kötődik a kötet főbb vonulata, hanem ahhoz a világhoz, amelyben én nagyon jól és boldogan éltem vagy két-három évig. Napi hét-nyolc órát töltöttem vendéglátóipari egységekben, egészen konkrétan a Music Pubban, és ez nagyon fontos szellemi tér volt a számomra. Sok mindent tanultam akkor ott és más helyeken, egyéb legendás kolozsvári kocsmákban. Azért volt fontos ez a közeg, mert a kilencvenes évek képlékeny világa elég sokáig ezekbe a kocsmákba húzódott vissza. Például az, amit én akkoriban megtapasztaltam, hogy min-

den különösebb gond nélkül bárhová, bármely közeli vagy távoli ismerőshöz bekopogtathattam éjfél-tájt Brassóban, Kaposváron vagy Marosvásárhelyen. Ez a légkör, ami nemcsak a kocsmákra, hanem az egész világra jellemző volt, kicsit visszaszorult, már csak a kocsmákban működött igazán. A fehér lappal indulásnak a lehetősége, az, hogy leülsz egy asztalhoz, és kiderül öt percen belül rólad, ki vagy, és vagy befogad a közeg, vagy nem, ez a világ érdekelt engem, ezt próbáltam bevinni a versekbe. Nem feltétlen a nagy vagánykodó, hangos részét, hanem a testvéri és baráti oldalát ennek a periódusnak. József Attila írja: „mindannyian és egyformán a testvéreim vagytok” – ezzel jellemezhető az a világ, amit megéltem, megéltünk, és lecsapódott aztán *A nagy kilométerik*ben is. A címadó hosszúvers sok mindent érint, de el-

sősorban arról szól, hogyha bárki át tud adni valamit, szükségszerű, hogy kapjon valamit érte.

– *És hogyan lett A nagy kilométerikből rovatcím, miért váltál meg a Serény Múmiától?*

– Közel egy évig még *Serény Múmia* név alatt futott a rovat, de tekintve, hogy a goliárd-irodalomnak az újra és újra felbukkanó búvópatakjára is megpróbáltam odafigyelni (volt is egy ilyen rovat, ami ezzel foglalkozott akkoriban *Csavargó könyvtár* címmel), szükséges volt a névváltoztatás. Fontos volt, hogy az új névvel teljesen elememben érezzem magam, mint szerkesztő, hogy ebben úgy tudjak mozogni, ahogy nekem jó. Miközben egy pillanatra sem gondoltam úgy, hogy a *Serény Múmia* nem volt egy fontos irodalmi fórum. Azt gondolom, hogy a Helikonon belül mind a mai napig ez a „lap a lapban” rovat, amit most Horváth Benji szerkeszt *Pavilon 420* címmel, egy fontos, önálló, külön motor, ez is segít abban, hogy kisebb-nagyobb robbanások folyamatosan történjenek a lapon belül, vagy akár tágabb értelemben is.

– *A nagy kilométerik köteted kéziratára a Magvető Kiadó figyelt fel, ott jelent meg a könyv, amelyet más szerzők aposztrofálhatnak nagy lépcsőfokként, ugrásként is. Úgy gondolom, te erről kicsit másképp vélekedsz, mert aztán visszatértél az erdélyi kiadókhöz. Az Ússz, Faust, ússz! köteted pedig a Pallas Akadémia gondozásában jelent meg, ez is érdekes váltás.*

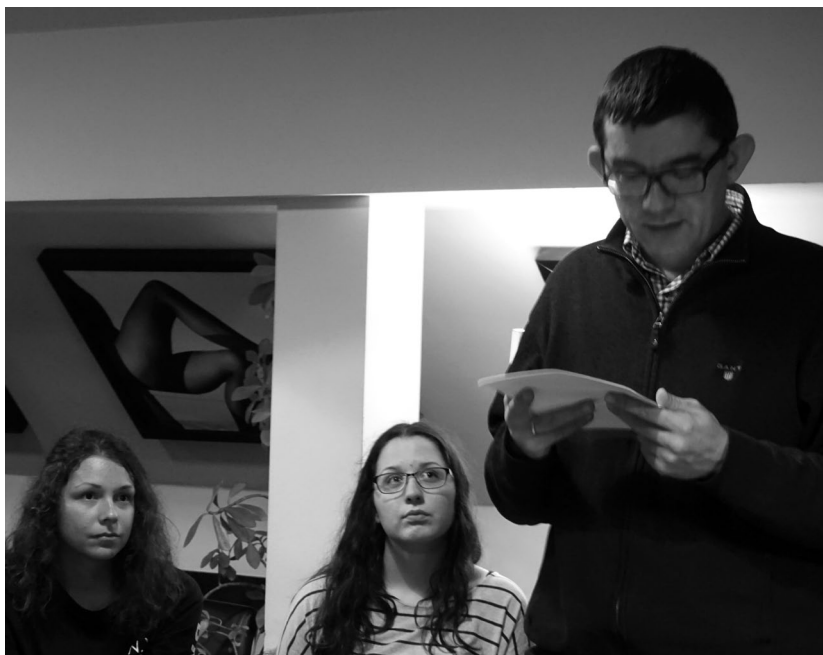
– *A nagy kilométerik* 2006-ban jelent meg a Magvetőnél, és a mai kiadói eladási mutatókat tekintve egész korrekt példányszámban fogyott el a kötet néhány év alatt. A következő, *Igazi nyár* című kötetem szintén itthon, az Erdélyi

Híradó Kiadó–FISZ–Irodalmi Jelen Könyvek közös gondozásában jelent meg. Az *Ússz, Faust, ússz!* kötet befejezésének pillanatában pedig tudtam, hogy csak a Pallas Akadémia tudja kiadni abban a formában, ahogy én szeretném. Az enyhén sárgás lapok, amelyen megjelenik az ezer sor, amit megírtam, csak így képzelhető el. Nagyon örvendett a kiadó, hogy velük kerestem a együttműködést, jól sikerült történet volt, felolvasó színházi előadás is lett ebből a szövegből.

A szív és test vitája

– Az Igazi nyár köteted *A szív és a test vitája* című ciklusában a szellem és a test, az érzéki és az eszmei kerülnek párhuzamba, vitáznak, dialógust folytatnak. „A dolgok mélyén jöttem rá, a szívem szólítja / a testet, közepes szintű hordószónok, egy apró, / kezdetleges jószág, nézem szőrös felszínét és – / ideje, hogy jól fel-pofozzák” – írod.

– A szív és a test vitája mögött középkori, villoni történet húzódik meg, ezt a szöveget azért írtam meg, mert – ahogy tíz évvel korábban József Attilából – elegem lett Villonból is. Villon sokkal mélyebben jelen volt bennem, mint József Attila, nem tudtam csak úgy eldobni, az első kötetekben is vízjelzett, akárcsak Nichitának az *Antimetafizikája*. Inkább esszészerűen épült be az elmémbe az, amit Villon leírt, világszemléleti esszéként olvastam a balladáit, a *Testamentumot*, ami, meg kell vallanom, elég sajtóságos szemlélet. El kellett valamelyest távolodnom, mert titokban nagyon is közel voltam hozzá. Ha a legjobb barátod versei hatással vannak rád, nem szívesen vallodd be. Ilyen volt az én kapcsolatom veled, és ezért

Karácsonyi Zsolt felolvas a Bretter Körben

megpróbáltam helyére tenni a dolgot, pofozkodtunk kicsit a kocsmaasztalnál, aztán kibékültünk.

Persze az *Igazi nyárnak* vannak más vetületei is...

– *Ilyen az Esti metró ciklus, ahol a metró a mélység, a belső út, utazás szimbóluma...*

– Az *Esti metró* tulajdonképpen a válaszciklus. *A szív és test vitája* egy homályos, kérdéseket, dilemmákat felvonultató ciklus, míg az *Esti metró* poétikus válaszreakció minderre, ugyanakkor *A nagy kilométerik* vadabb folytatása is. Szerintem sokkal vadabb, keményebb, mint amit *A nagy kilométerik*ben ennek kapcsán leírtam. Az *Esti metró*ban talán sikerült mindazt, amit a kocsma jelentett, valamelyest megközelíteni, és szembesülni azzal, hogy végül is mi van, és mi nincs.

– *Az Amor háborúiban pedig Amor lesz a főisten, mindenek fölötte ő áll, rajta áll vagy bukik a játszma. A szerelmi költészetedről kevesebbet beszéltünk, pedig az is fontos szegmense a verseidnek. Összegző ciklus volna?*

– Ma már a kötetből azt a részt annyira nem szeretem, vannak benne jó dolgok, de nem tudtam azt az intenzitást összehozni, mint mondjuk az *Esti metró*ban. Egy válogatott kötetbe, ha elég feszesen szerkesztjük, nem kerülne bele.

Elkapott a műfordítás örülete

– *A román nyelvel, a műfordítással Nichita Stănescu hatására kerültél kapcsolatba. Olyan fontos szerzőkkel foglalkoztál, mint Emil Cioran, Mihai Măniuțiu, Matei Vișniec, Lucian Dan Teodorovici, Gabriel Liiceanu, Varujan Vosganian. Ezek mind nagy vállalkozások, nagy munkák, és érdekes az is, hogy a széppróza, illetve értekező próza irányába mozdultál el, a költészet Nichita hatása ellenére mégis alulmaradt az elbeszélő művészettel szemben.*

– Király Lászlónak nagyon szép történetei vannak Nichita Stănescuról, aki nemzedéktársai számára és számomra is egyszerűen Nichita volt. Lefordítottam néhány verset, aztán amikor már majdnem egy kötetre való összegyűlt

Dedikálás közben

volna, egyszer csak átkerültem a próza oldalára. 2008-tól 2014-ig, összesen tíz könyvet fordítottam le, ami nem kevés, bármilyen műfordító tudja, hogy ez egy nagyon intenzív és az embert komolyan igénybe vevő munka. Elkapott a műfordítás örülete és nagyzási hóbortja is. A nagyzási hóbort alatt itt a mesterségbeli hóbortot értem, ahogy egy asztalos a lehető leg-tökéletesebb munkát akarja létrehozni, ahogy egy mesterembernek van egy elváráshorizontja önmagával szemben, úgy a műfordítói énem azt mondta, csináljuk meg, műveljünk vadabb dolgokat. Mondják, valaminek a lefordítása egzisztenciális értékkel is bír. Valóban azzal bírt, hogy lefordítom Lucian Teodorovicit, Filip Florian vagy másokat, mert olyan, elsősorban szellemi erőfeszítésre, herculesi munkára volt szükség, ami ezt a kijelentést igazolja. Amikor valaki lefordít 400-500 oldalt, az több mint egy vers a lefordítása, bár néha ennek az ellenkezője is igaz.

– *Miért széppróza, és nem vers? Felkérések, tudatos választás, mi volt a háttérben?*

– Elkezdtém Mihai Măniuțiu-nak egy kisregényét fordítani – na-

gyon tetszett nekem a *Sintér emlékiratai*, ami ugyancsak egy kocsmai világba vezet be. Amint kész voltam vele, megpróbáltam kiadóhoz eljuttatni. A Magvető azt mondta (Sárközy Bence, pontosabban), hogy oké, nincs ezzel baj, de ha már jöttél, fordítsd le nekünk Filip Florian regényét, a *Kisujjakat* és (egy évre rá) *A király napjait* is. Ez megint egy jó kis játék volt, izgalmas helyzet. De ez is vers volt – hogyha nem lettem volna költő minden egyes fordítói pillanatomban, nem tudom ezeket a dolgokat becsülettel véghezvinni. Hol az idő, hol a szöveg nehézsége okán csak költőileg tudtam viszonyulni a szöveghez. Mindig volt egy költő-segédmotor, ami a műfordítót veszélyes helyzetekben megmenekítette, és gyakorlatilag ezért számomra nem válik ketté a költői és műfordítói szerep, bár az igazság az, és számosan elmondták már, a műfordítói munka elég sokat ki tud venni a költőből.

– *Nem csak a műfordítói munkádról beszélhetünk, a lapszerkesztés mellett rendszeresen irodalmi esteket szervezel, az Erdélyi Magyar Írók Ligájának elnöke vagy, doktori dolgozatot írsz a ko-*

lozsvári BBTE filozófiai fakultásán, színháztudományi munkákkal foglalkozol. A költőt ösztönzik ezek a tevékenységek, vagy elvesznek belőle, hogy sáfárokodsz az idővel?

– Amíg ezek a dolgok nem zavarják a saját költői köreimet, beengedem őket. Sakkozgatok, méricskélek folyamatosan, de vannak olyan dolgok, amelyeket be kell vállalni, fontos a költészet, de a költészet az irodalmon belül van. Ha arra van szükségünk, hogy az irodalmat eltartsuk a magunk szerény módján, működéséhez hozzájáruljunk, ezeket a dolgokat is meg kell tenni. A beszélgetés elején szó esett Dsidáról. Újságíró is volt, egy ideig a Pen Klub titkára, egy csomó mindennel foglalkozott. Egy kései utód miért ne engedje meg ezt magának?

– *Min dolgozol most, tudományos munka, költészet, fordítás, mi jelenik meg a közeljövőben Karácsonyi Zsolttól?*

– A tudományos munkákat működtetem, remélem, összejön egy-két éven belül egy következő verseskötet, dolgozom rajta, nem sietem el. Mindig át kell törni bizonyos belső saját frontvonalakon ahhoz, hogy egy újabb szöveg vagy kötet összeálljon.

– *Mennyire segít ebben a Dante téri kocsmá, Kolozsváron van-e Dante téri kocsmád, amely írásra készítené?*

– Nem tudok erre egészen pontos választ adni: Dante tér most nem létezik Kolozsváron, de valószínűleg mindig is létezett. Elő kell keressem a megfelelő teret. Abban a pillanatban, hogy ez megvan, erőnlét kérdése csupán, hogy megtöltsen olyan jelzésekkel, amelyek érvényesek.

Varga Melinda